

XVII Keskusteluntutkimuksen päivät
25.–26.1.2018 Oulun yliopistossa
Sosiaalisen toiminnan ekologia

**Esitelmien tiivistelmät
ja
välipalapuheenvuorojen kuvaukset**

OULUN YLIOPISTO

Laura Arantola, Itä-Suomen yliopisto
Sini Heinoja, Itä-Suomen yliopisto
Maria Kok, Itä-Suomen yliopisto

Murteenseuruuhaastattelu vuorovaikutustilanteena

Kotimaisten kielten keskus aloitti 1980-luvun lopulla murteenseuruuhankkeen (Suomen murteiden seuruututkimus 1989–2010), jonka tarkoituksena oli seurata paikallismurteiden kehitystä kymmenellä maaseutu-paikkakunnalla eri puolilla Suomea. Suunnitelmassa oli haastatella samoja ihmisiä kymmenen vuoden välein. Ensimmäinen haastattelukierros toteutettiin vuosina 1989–1995. Tuolloin haastateltaviksi valittiin naisia ja miehiä kolmesta eri ikäryhmästä: haastateltavien joukossa oli lapsia, keski-ikäisiä ja jo eläkkeellä olevia. Toinen kierros toteutettiin vuosina 1999–2007, jolloin pyrittiin tavoittamaan haastateltaviksi ensimmäisellä kierroksella haastatellut henkilöt. Lisäksi koottiin uusi lapsipuhujien ryhmä. Kolmannen kierroksen haastatellut ovat pääosin tekemättä, vaikka erällä paikkakunnalla toisen kierroksen haastatteluista on kulunut jo lähemmäs 20 vuotta.

Toteutimme Sotkamon kolmannen seuruukierroksen opiskelijavetoisesti elokuussa 2017. Retkikuntamme koostui yhdestä perustutkinto-opiskelijasta, kolmesta jatko-opiskelijasta ja yhdestä post doc -vaiheessa olevasta tutkijasta. Murteenseuruuhankkeen alkuperäisen suunnitelman mukaisesti tälläkin kertaa mahdollisuuksien mukaan haastattelimme jo aiemmilla kierroksilla haastateltuja henkilöitä. Lisäksi kokosimme uuden lapsipuhujien ryhmän.

Murteenseuruuhaastattelu on vuorovaikutustilanteena sellainen, jollaiseen kielenpuhuja harvoin päätyy. Vaikka tavoitteena ei perinteisen murretutkimuksen tapaan olekaan tallentaa puhetta vanhoilta ja vireiltä murteentaitajilta (vrt. Karhu 1995), tilannetta voi kuitenkin perinteisten murrehaastattelujen tapaan pitää keinotekoisena: tutkijat menevät ihmisten koteihin, virittävät nauhurin ja alkavat esittää kysymyksiä, joihin haastateltava vastaa. Viime vuosikymmeninä haastattelutilanteisiin on tullut henkilösuojaan liittyvien seikkojen myötä mukaan myös monisivuiset tiedotteet ja lupalomakkeet, jotka vievät haastattelutilannetta institutionaalisempaan suuntaan. Toisaalta edellisillä kierroksilla haastatellut henkilöt vaikuttivat sitoutuneilta haastatteluihin – eräät tuntuivat jopa pitävän kunnia-asiana, jotta saivat osallistua tutkimukseen. Haastattelutilanteisiin liittyvät käytänteet olivat haastateltaville tuttuja jo edellisiltä haastattelukierroksilta.

Murteenseuruuhaastattelut asettuvatkin institutionaalisten ja epävirallisten vuorovaikutustilanteiden väli-maastoon. Nykyaikaisissa murrehaastatteluissa on paljon yhtäläisyyksiä perinteisten murrehaastattelujen kanssa; toisaalta niihin liittyy käytäntöjä, jotka olivat perinteiselle murrehaastattelulle vieraita.

Kirjallisuus

Karhu, Anna 1995: Murrehaastattelu vuorovaikutustilanteena. – Marjatta Palander (toim.), *Murteiden matkassa. Juhlakirja Alpo Räisäsen 60-vuotispäiväksi* s. 92–109. Studia Carelica Humanistica 6.

Hyvästely monitoimintana: Keskustelun lopetuksen ja ajotoiminnan koordinoiminen autoissa

Esityksessäni käytän keskusteluanalyysia kuvaamaan, miten kuljettajat ja matkustajat koordinoivat puhetta ja autolla ajamista. Tutkimuksessa käytetty aineisto koostuu luonnollisissa tilanteissa nauhoitetuista keskusteluista autoissa. Se on englanninkielistä ja kerätty Iso-Britanniassa. Keskityn esityksessä hyvästelytoimintaan eli tilanteisiin, joissa kuljettaja pysäyttää auton hetkeksi jättääkseen matkustajan pois kyydistä. Näytän esimerkkien avulla, miten kuljettaja ja matkustajat ajoittavat ja jäsentävät puheessa tuotetun ja hetki hetkeltä etenevän hyvästelyn suhteessa auton liikkeeseen eli mitä vuorovaikutuksessa tapahtuu, kun auto lähestyy pysähtymispaikkaa ja lopulta pysähtyy. Pyrin osoittamaan, että kuvatuissa tilanteissa hyvästely jäsenetään monitoimintana. Esitän lisäksi, että jäsentämällä hyvästelyn monitoimintana kuljettajat ja matkustajat minimoivat ja ehkäisevät pysähtymisestä aiheutuvia häiriöitä muulle liikenteelle, mikä voi olla liikenneturvallisuutta edistävä asia.

Katariina Harjunpää, Helsingin yliopisto
Lorenza Mondada, Helsingin yliopisto
Kimmo Svinhufvud, Helsingin yliopisto

Löyhää moraalialia ja herkuttelua: Selonteot leipomoissa ja juustokaupoissa

Elintarvikkeiden erikoismyymälöissä asioimiseen liittyy sosionormatiivisia odotuksia paitsi ostotapahtuman vuorovaikutuksellisesta etemisestä myös tuotteiden saatavuudesta, hinnoittelusta, houkuttavuudesta ja kuluttamisesta. Nämä puolestaan heijastavat kulttuurisia käsityksiä ruoasta. Vuorovaikutuksen tutkimuksessa ruoan merkitystä on käsitelty yhteisten aterioiden yhteydessä (esim. Mondada 2009) ja erityisesti sosialisointin kannalta (esim. Ochs & Shohet 2006). Tässä esitelmässä tarkastelemme tilanteita, joissa asiointivuorovaikutuksen osallistajat – suomalaisten leipomoiden ja juustokauppojen myyjät ja asiakkaat – tuottavat elintarvikkeisiin liittyviä selontekoja (Garfinkel 1967, Robinson 2016, Raevaara 2011). Näin he tuovat ilmi toimintansa mahdollista odotuksenvastaisuutta ja ruoan ostamisen sosiaalisia merkityksiä.

Selonteot liittyvät asiointitilanteen konkreettisiin vaiheisiin ja toimintoihin: pyynnön esittämiseen, pyydetyn tuotteen annosteluun, tarjoiluun ja pakkaamiseen sekä toimintajaksojen etenemiseen. Selonteot paljastavat institutionaalisen vuorovaikutuksen lomassa yksityiselämän asioita, sosiaalista kategorisointia ja moraalisia asenteita. Tuotteen ostamista saatetaan esimerkiksi perustella hetkittäisenä heikkoutena vastustaa houkuttuksia, kuten tässä asiakas, joka palaa ostamaan toisen munkkipossun:

```
(1)
01 ASI57 => nyt on niin heikko (.) hetki et mum pitää (syödä)
02         toinen possu. hih[hihhi
03 MYY1           [fhh no ni, f .hh
04         (7.4) ((MYYJÄ HAKEE TUOTTEEN))
05 MYY1         #se o(is) yks kolmekymmentä.#
```

Tarkastelemme selontekoja vuorojen asemoinnin, muotoilun ja niissä esiin tulevan moraalisuuden (esim. Bergmann 1998, Sterponi 2003) näkökulmasta sekä sen kannalta, miten kyseiset piirteet muokkaavat ja määrittävät institutionaalista ympäristöään ja sen konkreettisia objekteja, myytäviä tuotteita. Lisäksi tarkastelemme materiaalien objektien ja kehollisten resurssien, kuten katseiden, hymyn ja naurun roolia selontekojen tuottamisessa.

Ympäristöön kohdistuvat havainnot ja toiminnan keskeyttäminen suomen- ja englanninkielisessä arki-keskustelussa

Tutkimuksessani pyrin tunnistamaan ja kuvaamaan sellaisia vuorovaikutuksen käytänteitä, joiden avulla osallistujat neuvottelevat meneillään olevan toimintalinjan keskeytyksen kohdistaessaan huomionsa hetkellisesti johonkin muuhun toimintaan. Aineistona on englannin- ja suomenkielisiä videoituja arkikeskusteluja, joita tutkin multimodaalisen keskusteluanalyysin menetelmää käyttäen. Esityksessä keskityn tilanteisiin, joissa yksi osallistuja näkyvästi havaitsee jotakin huomionarvoista osallistujien materiaalisessa ympäristössä (vrt. 'embodied noticings', Kääntä 2014) ja pyrkii myös kiinnittämään toisten huomion kyseiseen piirteeseen, joka voi olla esimerkiksi jokin äkillinen tapahtuma, tai konkreettinen esine, ääni tai haju. Havaittu piirre tuodaan toisten huomioon moninaisia multimodaalisia resursseja hyödyntämällä, esimerkiksi tuottamalla toteamus- tai kysymysmuotoisen vuoron, ja/tai osoittamalla tai näyttämällä huomionkohteena olevaa esinettä toisille.

Aineiston perusteella erilaiset multimodaaliset resurssit näyttävätkin mahdollistavan eri tapoja aloittaa uusi toimintalinja keskellä meneillään olevaa toimintaa. Suurimmassa osassa tapauksista osallistujat pyrkivät välttämään suoranaista keskeyttämistä ja odottavat sekventiaalisesti sopivaa kohtaa puhutulle vuorolleen. Kehollisia, materiaalisia ja myös tiettyjä puheen resursseja hyödyntäen osallistujat voivat kuitenkin aloittaa uuden toimintalinjan myös potentiaalisesti häiritsevämmissä kohdissa, kuten kesken meneillään olevan vuoron, esimerkiksi tuottamalla oman vuoronsa hiljaisella äänellä, tai osoittamalla tai näyttämällä huomionkohteena olevaa esinettä puhumisen sijasta. Kehollisia resursseja voidaan myös hyödyntää keskeyttävän toimintalinjan valmistelussa esimerkiksi siten, että osallistuja koskettaa tai siirtää huomionkohteena olevaa esinettä tehden sen näin näkyvämmäksi muille osallistujille ja ohjaten muiden huomion esineeseen ennen kuin tuottaa siihen liittyvän, puhutun vuoron. Tutkimuksessani pohdin mm. sitä, missä vaiheessa ja millä tavoin yhden osallistujan kehollisesti tuottama havainto jostakin ympäristöön liittyvästä piirteestä muuntautuu vuorovaikutukselliseksi, kollektiivisesti käsiteltäväksi havainnoksi (Goodwin & Goodwin 2012). Tähän liittyen pohdin myös kehollisten ja materiaalisten resurssien roolia toiminnan muotoilussa ja tulevan toiminnan valmistelussa etenkin tilanteissa, joissa meneillään oleva toimintalinja on vielä kesken.

Lähteet

Goodwin, C. & M. H. Goodwin (2012). Car talk: Integrating text, bodies, and changing landscapes. *Semiotica* 191 (1/4), 257–286.

Kääntä, L. (2014). From noticing to initiating correction: Students' epistemic displays in instructional interaction. *Journal of Pragmatics*, 66: 86–105.

Opiskelijoiden viestimä vertaistuki ryhmäesitelmän aikana

Esitelmässäni analysoin, miten yliopisto-opiskelijat tukevat ja kannustavat toisiaan pitäessään yhteisen esitelmän. Tapaustutkimuksen kautta haen vastausta siihen, miten esitysryhmän jäsenet tukevat toisiaan ja kommunikoivat toistensa kanssa esitelmän aikana. Metodini on keskusteluanalyysi, ja analysoinnin kohteena on esitelmäryhmän keskinäinen vuorovaikutus.

Aineistona on kaksi videonauhoitettua yliopistokurssin tapaamista. Tarkemman tarkastelun kohteena ovat kaksi esitelmää eli kaikkiaan noin 1.5 tuntia kahdelta kurssikerralta. Kyseessä ovat kurssitapaamiset kuuluvat saman oppiaineen kahteen eri kurssiin. Kurssien ja oppiaineen kieli on ruotsi. Molemmilla kurssikerroilla ohjelmassa on opiskelijoiden esitelmiä. Esitelmät pitävät pienryhmät, joihin osallistuu 4–5 opiskelijaa. Kaikkiaan yhteen kurssitapaamiseen osallistuu 20 ja toiseen 31 opiskelijaa sekä kurssin opettaja (kursseilla on eri opettajat). Tutkittavia esitelmäryhmiä on näin ollen kaksi. Esitelmien lopussa aiheesta keskustellaan muutama minuutin ajan yhteisesti opettajan johdolla.

Esitelmän aikana ryhmän jäsenet vuorottelevat puheenvuoroja keskenään. Puhujavaihtoja ei tule kovinkaan usein, vaan jokainen ryhmän jäsen vastaa useimmiten yhdestä pidemmästä osiosta. Yhden puhuessa muut ryhmän jäsenet ovat pääsääntöisesti hiljaa, mutta eivät kuitenkaan aina passiivisia. Päinvastoin he viestivät erilaisin keinoin kuuntelevansa mielenkiinnolla sekä pitävänsä kuulemastaan. Analysoimalla miten osallistujat kielellisen ja kehollisen toiminnan kautta viestivät toisilleen tukea ja kannustusta pitäessään yhteistä esitelmää pyrin selvittämään opiskelijoiden esitelmän aikana osoitettua vertaistukea tarkemmin.

Lari Kotilainen, Helsingin yliopisto
Inkeri Lehtimaja, Helsingin yliopisto

Kakkoskielisen työntekijän erilinjaiset vuorot kokousvuorovaikutuksessa

Kakkoskielinen työntekijä, jolla on edistynyt kielitaito, pystyy usein toimimaan työpaikan vuorovaikutustilanteissa sujuvasti. Tehtävät tulevat hoidetuiksi, eikä näkyviä kielellisiä ongelmia, kuten sanahakuja tai ymmärtämistä haittaavia lauserakenteen virheitä, esiinny kuin satunnaisesti. Sujuvuus ei kuitenkaan aina tarkoita, että kakkoskieliset puhujat itse kokisivat kielitaitonsa riittäväksi. Vaikka rutiinitoimet sujuvat, esimerkiksi kokousten kaltaiset vaativat vuorovaikutustilanteet saatetaan kokea vaikeiksi ja kuormittaviksi (Jäppinen 2010). Yritämme tässä esitelmässä paikantaa näitä edistyneiden suomenopiskelijoiden työvuorovaikutuksessaan kohtaamia ongelmatilanteita aineistosta. Analysoimme, millaisia ymmärtämiseen liittyviä ongelmia monikielisen työyhteisön kokousvuorovaikutuksessa ilmenee ja pohdimme, missä määrin ongelmat ovat liitettävissä kakkoskielisyyteen.

Aineistomme on kerätty suomalaisesta kulttuurialan järjestöstä, jossa työskentelee eritaustaisia työntekijöitä. Kokonaisaineisto koostuu päiväkirjoista, haastatteluista ja videoiduista työkokouksista, joihin keskitymme tässä esitelmässä. Järjestön työkielinä käytetään suomea, venäjää ja englantia, mutta keskitymme kokouksiin, joiden pääkieli on suomi.

Työvuorovaikutuksen kielellisten ongelmien käsittely keskusteluanalyysin keinoin voi olla haastavaa, sillä työkontekstissa kieleen liittyvät ongelmat pyritään usein ohittamaan (Firth 2009). Aineistostamme löytyy kuitenkin ymmärtämisen ongelmakohtia, joista monet liittyvät kakkoskielisen työntekijän responsiivisiin vuoroihin, jotka ovat keskustelun normeista poikkeavalla tavalla erilinjaisia aloittavan toiminnon kanssa ja siksi merkitykseltään epäselviä. Ongelmallinen vuoro voi myös olla toiminnalliselta linjaukseltaan epäselvä tai jäädä toimintona vajaaksi. Alustavien havaintojen mukaan muut osallistujat reagoivat näihin vuoroihin esimerkiksi antamalla puhujalle aikaa linjauksen selkiyttämiseen, esittämällä tarkennuskysymyksiä tai muotoilemalla alkuperäisen vuoron uudelleen.

Ilmiön kuvauksen lisäksi pohdimme, missä määrin aineiston ymmärtämisen ongelmat voidaan yhdistää nimenomaan osallistujien kakkoskielisyyteen. Onko kyse enää kakkoskielisen puhujan puutteellisista kielellisistä resursseista vai esimerkiksi ammatilliseen kielenkäyttöön sosiaalistumisesta? Tutkimuksen tuloksia on mahdollista soveltaa antamalla konkreettisia ideoita edistyneiden kielenoppijoiden kielitaidon kehittämiseen ja monikielisten työyhteisöjen kokousvuorovaikutuksen sujuvoittamiseen.

Lähteet

Firth, Alan 2009: Doing not being a foreign language learner: English as a lingua franca in the workplace and (some) implications for SLA. *IRAL* 47, 127–156.
Jäppinen, Tuula 2010: Suomi (S2) korkeakoulutettujen työssä – Millainen kielitaito riittää? Teoksessa Garant, M. & Kinnunen, M. (toim.): *AFinLA-e Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2010 / 2*, 4–16.

Salla Kurhila, Helsingin yliopisto
Lari Kotilainen, Helsingin yliopisto

Kehollinen toiminta ja orientoituminen kielenoppimiseen

Kieliä opitaan niin luokkahuoneessa kuin arkielämässä. Arjen tilanteissa kielen oppiminen on usein ikään kuin sivutoiminto: jokin muu toiminta vie pääosan keskustelijan huomiosta, mutta pystyäkseen toteuttamaan näitä muita toimintoja puhujan täytyy useimmiten käyttää kieltä ja tulkita muiden vuoroja. Kielelliset kysymykset ja kielenoppiminen eivät välttämättä kuitenkaan nouse keskustelun pintaan. Kielenoppimisen tutkimus onkin enenevässä määrin kiinnostunut siitä, millä tavoin autenttisia arkitilanteita voisi tehokkaammin hyödyntää kielenoppimisen ympäristöinä niin, että oppijat pystyisivät muita toimintoja tehdessään orientoitumaan myös kielellisiin kysymyksiin tai rakenteisiin (ns. learning in the wild, ks. esim. Theodórsdóttir 2011).

Tarkastelemme esitelmässämme yhtä tällaista tilanteeseen kielenoppimiseen suunniteltua ympäristöä, kieli-keittiötä (LanCook), jossa kaksi suomen kielen opiskelijaa laittaa ruokaa tietokoneen antamien suomenkielisten ohjeiden avulla. Osoitamme keskusteluanalyysin avulla, että opiskelijat orientoituvat ruoanlaiton lisäksi myös kielenoppimiseen. Tällainen muun toiminnan ohessa tapahtuva kieleen tai kielenoppimiseen keskittyminen on selvästi merkittävä vuorovaikutuksessa, ja se näkyy paitsi kielen myös kehollisen toiminnan tasolla.

Esityksemme aineistona on 28 EU-rahoitteisessa LanCook-hankkeessa videoitua suomen oppijoiden kahdenkeskistä ruoanlaittoilannetta. Analyysi nostaa esiin useita eri tapoja, joilla keskustelijat osoittavat poikkeavansa ruoanlaittoilannasta ja orientoituvansa kieleen tai kielenoppimiseen. Näitä ovat esimerkiksi tauot toiminnassa, katseen suunnan muutokset (esim. keittiövälineistä keskustelukumppaniin), erilaiset asennon muutokset ja eleet, fyysinen siirtyminen esimerkiksi taaksepäin ja yksin ääneen puhuminen. Esittelemme ja luokittelemme esitelmässämme näitä keinoja ja pohdimme yleisemmällä tasolla kehollisuuden ja toiminnan muutoksen suhdetta.

Kirjallisuus

Theodórsdóttir, G. 2011: Language learning activities in everyday situations: insisting on TCU completion in second language talk. – Palotti & Wagner (toim.): *L2 Learning as a Social Practice: Conversation-Analytic Perspectives*. National Foreign Language Resource Center.

Henkilön tunnistaminen valokuvasta multimodaalisena toimintana

Esitelmässä tarkastellaan valokuvassa esiintyvää henkilöä koskevan tunnistusehdokkaan kielellistä ja kehollista esittämisestä monenkeskisessä keskustelussa. Tutkimus osoittaa, että keskustelijat huomioivat oman tarkasteluvuoronsa ja muotoilevat tunnistusehdokkaan eri tavoin ja eri yleisölle riippuen siitä, ovatko he ensimmäinen vai myöhempi kuvaa tarkasteleva henkilö. Ensimmäisen tarkasteluvuoron tunnistusehdokas on tyypillisesti muodoltaan deklaratiiivilause, ja sitä lausuaan puhujat tavoittelevat mahdollisimman suurta vastaanottajajoukkoa ja ojentavat kuvan eteenpäin kuvien myötäpäiväisessä kiertojärjestyksessä seuraavalle henkilölle. Myöhemmän tarkasteluvuoron tunnistusehdokas on puolestaan usein interrogatiivilause, ja sen lausuja suuntautuu kuvaa aiemmin tarkastelleisiin henkilöihin tai rakentaa vieruskaverinsa kanssa rajattua yksikköä laajemman sosiaalisen tilanteen sisällä. Tutkimus tuo ilmi tunnistusehdokkaan esittämiseen liittyvät sosiaaliset odotukset ja velvollisuudet, jotka astuvat voimaan, kun jollakin on ollut mahdollisuus tarkastella kuvaa ennen tunnistusehdokkaan esittäjää. Tutkimuksen aineistona on vajaan kahden tunnin mittainen videoitu tilaisuus, jonka aikana keskustelijat esittivät yhteensä 61 tunnistusehdokasta.

Riikka Nissi, Tampereen yliopisto
Esa Lehtinen, Jyväskylän yliopisto

Digital documenting practices in workplace training

This presentation investigates documenting practices where the participants utilize tablets to report the results of their group discussion. Our data come from a personnel training of a workplace organization, provided by a consulting company. In the training, there are 80 to 250 employees taking part, divided into working groups of 5 to 6 members. All the participants present have an access to a shared digital environment that is projected on a screen of the training hall and updated by the working groups with their tablets as part of their group work.

In our analysis, we will examine an adjacency pair where the consultant requests the working groups to reflect on their professional practices, followed by the group work and documenting. Our aim is to show how the textual entity of the shared online environment, materialized in the textual objects of the tablets and the screen, is mobilized in the sequence and becomes a resource for managing the complex setting.

Our results show that

- while initiating the activity, the consultant stresses the joint nature of the documenting
- in coordinating the accomplishment of the assignment, the participants employ both the textual and the material character of the tablet and the screen.

However, while acting as a resource for the documenting activity, the same textual objects also become a trouble source due to only one person physically handling the tablet and the emerging document being visible to all participants.

We will show how the participants resolve these troubles by

- making the documenting a joint activity and managing its writership/authorship through various linguistic and embodied means and
- engaging in extended negotiation sequences where the acceptability of the “content” of the documentation is jointly decided and the public representation of the self and the moral order of the training thus sustained.

Riikka Nissi, Tampereen yliopisto
Melisa Stevanovic, Helsingin yliopisto

Interactional means of “teaming up:” Enacting the features of contemporary working life in a theatre performance

This presentation examines the way in which specific aspects of the social world are enacted and made recognizable in a theatre play (cf. Hazel 2015). The data for the study originate from a videotaped performance of a professional theatre, portraying a story about a workplace organization receiving organizational training from a consulting company. The aim of the study is to show how the core theme of the play—the teaming up of the personnel during the training—is constructed in the play through a range of interactional means in front of the audience. From the data, we will focus on three “teaming-up” episodes (each approx. 10 min.) and investigate how the impression of togetherness generated by the training is achieved in and through them.

The results of the study show that there are multiple changes taking place both within single episodes and longitudinally, during the unfolding of the performance. These include: (1) changes in the multisemiotic resources employed by the consultant, and in particular, the emergence of music and other rhythmic elements in the play, (2) changes in the organization of recipient action, more specifically, the emergence of collective response displayed in the increasing level of bodily entrainment and movement complexity, (3) changes in the level of compliance and activity alignment, (4) increasing level of “heightened emotive involvement” (Selting 1994) and (5) increasing usage of interdiscursive features of encounters characterized by collective action. In the discussion, we will reflect on how all these means are used to steer the audience’s interpretation of the events taken place in the play as well as of the ideals of the contemporary working life. Our study contributes to the overall understanding of the interactional practices of theatre and the means and practices that it deploys when enacting aspects of the social world.

References:

- Hazel, S. 2015. Acting, interacting, enacting – representing medical practice in theatre performance. – M. Kjær, J. L. Jørgensen & A. Holm Riis (Eds), *Thematic Issue on ‘Health’*, Akademisk Kvarter/Academic Quarter 12: 44-64. Aalborg University.
- Selting, Margret 1994. Emphatic speech style – special focus on the prosodic signalling of heightened emotive involvement in conversation. *Journal of Pragmatics* 22: 375-408.

Closings in technology-mediated business meetings

This paper contributes to understanding the ways in which participation in multiple interactional spaces affect the interactional order of technology-mediated (i.e. distant) meetings (Oittinen, 2017; cf. Wasson, 2006). The focus is on the joint accomplishment of closings, and via Conversation Analysis (CA), the purpose is to investigate the sequential and temporal organization of multimodal resources in advancing progressivity. The data consist of fourteen video-recorded business meetings involving a distributed participation framework: i.e. some participants are physically co-present in the room of recording and technology is used to connect with participants from different geographical locations. In the setting, an audio or video connection is always enabled and the agenda and other relevant materials shared in the overall (virtual) meeting space (e.g. tables, Word files). Earlier studies show that in face-to-face meetings, participants draw on their material surroundings to establish shared orientation to the business of closing and the exit of interaction (Nielsen, 2013; Mondada, 2006). The findings of this paper suggest that accomplishing coordinated exits in distant meetings requires additional attentiveness to the multimodal details in multiple interactional spaces (i.e. the local space and the overall meeting space) and involve several, partly overlapping activities, including verbal invitations to close, typing, readjusting the mute function, and monitoring the participant list on screen.

References:

- Mondada, Lorenza. 2006. Participants' online analysis and multimodal practices: projecting the end of the turn and the closing of the sequence. *Discourse Studies*, 8 (1), 117-129.
- Nielsen, Mie Femø. 2013. "Stepping stones" in opening and closing department meetings. *Journal of Business Communication* 50 (1): 34-67.
- Oittinen, Tuire. 2017. Multimodal accomplishment of alignment and affiliation in the local space of distant meetings. *Culture and Organization* 10, 1-23. <http://dx.doi.org/10.1080/14759551.2017.1386189>
- Wasson, Christina. 2006. Being in two spaces at once. Virtual meetings and their representation. *Journal of Linguistic Anthropology* 16 (1): 103.

Laura Palmgren-Neuvonen, Oulun yliopisto
Noora Hirvonen, Oulun yliopisto
Anna-Maija Huhta, Oulun yliopisto
Tuula Nygård, Oulun yliopisto
Maija-Leena Huotari, Oulun yliopisto

Terveystiedon auktoriteettien rakentuminen luokkahuonekeskusteluissa

Monitieteisen tutkimuksemme kohteena on nuorten terveystiedon auktoriteettien rakentuminen eli se, mitä tai keitä nuoret pitävät luotettavina terveystiedon lähteinä. Tutkimuksen taustalla on huoli nuorten terveystiedon lukutaidoista – miten nuoret oppivat löytämään, arvioimaan ja hyödyntämään terveyteen liittyvää kompleksista informaatiota? Tutkimme terveystietoon liittyvien keskustelujen ja toiminnan suhdetta havainnoimalla ja videoimalla terveystiedon opetuksessa toteutettuja tiedonrakentamisen projekteja. Projekteissa 6.–9. luokkien oppilaat tuottivat ryhmissä terveyteen liittyvää mediasisältöä. Tässä esityksessä keskitymme tarkastelemaan kahden projektin ryhmäkeskusteluaineistoa.

Sovellamme tutkimuksessamme neksusanalyysia, jossa huomio kohdistetaan diskurssien ja toiminnan suhteeseen (Scollon & Scollon 2007). Neksusanalyysi tarjoaa vuorovaikutustilanteiden havainnointiin kehyksen, jolla niitä voidaan tarkastella samanaikaisesti yksilön, yhteisöjen ja yhteiskunnan tasoilla. Sosiaaliset tilanteet ymmärretään diskursiivisten käytäntöjen leikkauspisteinä, joita kutsutaan toiminnan neksukiksi (nexus of practice). Toimijahistoria (historical body), vuorovaikutusjärjestys (interaction order) ja paikan diskurssit (discourses in place) ovat sosiaalisen toiminnan keskeisiä aspekteja, ja toiminta kytkeytyy materiaalisiin ja symbolisiin työkaluihin, esimerkiksi kieleen ja teknologioihin. Neksusanalyysin avulla pyritään hahmottamaan, miten erilaiset diskurssit, ideat, paikat ja ihmiset mahdollistavat toiminnan tietystä tilanteesta. Vuorovaikutus ymmärretään ekologisena: vuorovaikutustilanteissa merkityksellistä on paitsi kieli, myös esimerkiksi se materiaalinen ympäristö, jossa toiminta tapahtuu.

Analyysissa kiinnitämme huomiota erityisesti ryhmissä tapahtuvaan tiedonhankintaan ja informaatio-sisältöjen arviointiin liittyvään keskusteluun pyrkien lisäämään ymmärrystä siitä, miten terveystiedon auktoriteettikäsitteet rakentuvat. Tavoitteena on myös valottaa toimijoiden omia kokemuksia projektiin osallistumisesta ja heidän tapojaan sanoittaa toimintaansa.

Alustavat tulokset osoittavat mielenkiintoisia eroja kahden tutkimusluokan keskustelukulttuurin välillä. Kahdeksaluokkalaiset työskentelivät intensiivisesti, osa ryhmistä kollaboratiivisesti keskustellen ja luoden yhteisiä merkityksiä vaikeista pitkäaikaissairauksiin liittyvistä lääketieteellisistä käsitteistä. Yhdeksäluokkalaiset tuottivat videoita liikunnasta. Tässä luokassa tehtävän oppisisältöön liittyvä keskustelu oli vähäistä eikä tiedonhausta, informaatioisällöistä ja lähteiden luotettavuudesta väitelyä.

Esityksessä pohdimme neksusanalyysin sopivuutta kompleksisen, monitasoisen ja multimodaalisen luokkahuonevuorovaikutuksen tarkasteluun.

Lähteet:

Scollon, R. & Scollon, S. W. (2007) Nexus analysis: refocusing ethnography on action. *Journal of Sociolinguistics*, 11: 608–625.

Avaussiirtoinen *huhuh*: juoksemisen ekologian somaattinen, sosiaalinen ja affektinen rakentuminen

Iso suomen kielioppi (VISK §856) mainitsee huudahduspartikkelin *huh/huhuh* rituaalistuneena helpotuksen ilmaisuna. Vastaavasti keskusteluanalyttisessä tutkimuskirjallisuudessa (*no*) *huhuh* noteerataan lähinnä vierusparin jälkijäsenenä, siis edeltävään vuoroon affilioitumista osoittavana vastauksena, jolla usein ilmaistaan vastaanotetun asian yllättävyyttä tai voimakkuutta (esim. Kokko 2016: 25; Paananen 2012: 43). Useiden muiden huudahduspartikkelien tapaan *huhuh* on siis sekä affektinen (ilmaisee puhujan asennetta tai tunteita) että reaktiivinen (liittyy edellä sanotun vastaanottamiseen) (Ameka 1992; Sorjonen 1999). Esityksessäni laajennan näitä ”staattisista puhetilanteista” tehtyjä havaintoja tarkastelemalla avausiirtoina esitettyjä vuoronalkuisia *huhuh*-ilmaisuja kahdestaan juoksemiseen liittyvänä keinona hakea vastaanottajalta affektista samanmielisyyttä. Osoitan, kuinka kanssajuoksijat tulkitsevat aloittajien *huhuh*-avausten yksiselitteisesti vihjaavan fyysiseen väsymykseen ja meneillään olevan toiminnan raskauteen. Avaussiirtona *huhuh*-ilmaisun vastaanotto ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Sen affektinen toimivuus suhteessa samanmielisyyteen rakennetaan vasta laajemmassa arviointijaksossa.

Videoaineistoon perustuen esitän, että juostessa tuotettu *huhuh* sisältää elementtejä, joita ei välttämättä esiinny sen tai muiden huudahduspartikkelien muissa käyttötilanteissa. Vaikka *huhuh* on reaktiivinen, se ei ole välittömästi sekventiaalisesti sidottu fyysiseen toimintaan (vrt. kompastuttaessa sanottava *hups*). Pohdin myös rajanvetoa ei-kieliseen äännellistämiseen, joka kytkeytyy juoksemisen somaattiseen toimintaympäristöön, siis voimakaaseen hengittämiseen (Hoey 2014). Koska *huhuh* ei aineistossani esiinny lainkaan juoksusuoritusten alussa, kytkeytyy ulospuhallettu *h(h)uhuh* pitkäkestoiseen väsyttävään toimintaan ja erityisesti juoksuvauidin muutoskohtiin eli kävelyyn siirtymisiin tai juoksuun lähtöihin. Nämä huomiot korostavat tarvetta tarkastella huudahduspartikkeleita pieninä mutta taloudellisina liikkeeseen ja materiaaliseen ympäristöön liittyvinä vuorovaikutusresursseina.

Kirjallisuus:

Ameka, Felix 1992: Interjections: The universal yet neglected part of speech. *Journal of Pragmatics* 18, 101–118.

Hoey, Elliot 2014: Sighing in Interaction: Somatic, Semiotic, and Social. *Research on Language and Social Interaction* 47, 175–200.

Kokko, Susanna 2016: *Affektiivisuuden kielellinen ilmaiseminen Oikotie Asumot -Facebook-sivuston kommentoinnissa*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö.

Paananen, Laura 2012: *Jumala siunaa tota jätkää: slangin ja uskonnollisen sanaston tehtäviä kolmen nuoren aikuisen kielessä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.

Sorjonen, Marja-Leena 1999: Dialogipartikkelien tehtävistä. *Virittäjä* 2, 170–194.

Securing understanding and progressivity of activity: depictive hand gestures in the production of TCUs

This presentation addresses the role of depictive hand gestures, i.e. gestures that depict or represent concrete entities or the performance of an action, in building intersubjectivity. Depictive or iconic gestures involve some movement and a lexical component relative to which this movement is depictive. They are routinely pre-positioned relative to their lexical affiliates: both the onset and apex of the gesture precede the component that the gesture depicts. (Schegloff 1984.) However, it is not only the timing of gesture in relation to the lexical affiliate, but also their position in the turn and sequence that shapes its meaning and significance (e.g. Streeck 2009). This paper focuses on manual depictive gestures that are timed to occur in the middle and end of TCUs, typically extending beyond the verbal TCU.

The analysis suggests that depictive gestures initiated during the production of TCUs and brought to completion in the turn space to follow show orientation to the accountability of the intelligibility of one's own actions. Based on a collection of cases drawn from a corpus of everyday second language interactions, we show that the trajectory of the depictive gestures is closely coordinated with the production of the verbal TCU: the apex of the gesture begins during the final component of the TCU and is completed after verbal completion of the TCU. Produced in such a way, and coupled with bodily orientation and gaze towards the recipient, the focal gestures depict the action that is targeted in the verbal TCU in a very explicit way and are used by the speaker for enhancing intersubjectivity and securing progressivity of activity. The findings shed new light on the way that resources of talk and the body are mobilized in order to achieve intersubjectivity and contribute to earlier research on methods that pre-empt potential trouble in understanding.

Osallistumisen ekologia luontoretellä

Tarkastelen esitelmässäni, miten luontoretki aktiviteettina rakentuu. Retken osallistujat kulkevat yhdessä, pysähtyvät tarkastelemaan luonnon eri aspekteja ja jatkavat taasen matkaansa. Luontoretkeiläisten täytyy mukauttaa kulkunsa ja keskustelunsa alati vaihtelevaan maastoon, kunkin paikan tarjoamiin mahdollisiin mielenkiintoisiin nähtävyyksiin, toisiin osallistujiin, retken johtajiin jne. Keskityn analyysissäni siihen, miten tässä jatkuvasti elävässä 'ekologinen rykelmässä' (ecological huddle, Goffman) osallistujat luovat joko lyhyitä tai pitempiaikaisia keskinäisen huomion kohteita ja miten ne taas 'liukenevat'. Goodwinin kontekstuaalinen konfiguraatio tarjoaa erinomaisen analyttisen välineen tähän tarkasteluun.

Hanna-Leena Ristimäki, Tampereen yliopisto
Johanna Ruusuvaori, Tampereen yliopisto
Inka Koskela, Työterveyslaitos
Pirjo Juvonen-Posti, Työterveyslaitos
Soile Seppänen, Työterveyslaitos
Sanna Pesonen, Työterveyslaitos

Jaettuun päätöksentekoon orientoituminen työterveysneuvotteluissa

Tutkimuksessamme selvitämme, miten työterveysneuvottelujen monitoimijaisessa vuorovaikutuksessa orientoitutaan jaettuun päätöksentekoon. Työterveysneuvottelussa työterveyshuolto selvittää yhdessä työnantajan ja työntekijän kanssa työntekijän mahdollisuuksia jatkaa työssä alentuneesta työkyvystä huolimatta. Päätöksentekotilanteena työterveysneuvottelu on kompleksinen, sillä neuvottelun osapuolten intressit ja näkökulmat suhteessa syntyvään päätökseen voivat erota toisistaan. Tutkimuksen aineistona hyödynnämme videoituja työterveysneuvottelutilanteita (n = 14 neuvottelua, yhteensä 8h 59 min). Tuomme esiin, miten päätöksenteon aloitteet muotoillaan, mitä niiden jälkeen seuraa ja miten (deonttiset) oikeudet määrittellä osallistujien tulevaa toimintaa ja jaettua intressiä tehdään näkyväksi neuvotteluvuorovaikutuksessa.

Aineiston 106:sta päätöksentekoaloitteesta 65 on lääkäreiden tekemiä työhönpaluuuseen liittyviä ehdotuksia, kannanottoja tai suosituksia. Esi miesten tekemiä aloitteita on 26 kappaletta ja loput 15 aloitetta jakautuvat työntekijöiden, työterveyshoitajien, henkilöstöasiantuntijoiden ja fysioterapeuttien kesken. Analyysin toinen päätulos on, että orientoituminen jaettuun päätöksentekoon ilmenee neuvottelutilanteessa kahdella tavalla: aloitteiden muotoilussa ja neuvottelun sekventiaalisessa rakenteessa.

Analyysimme osoittaa, että työterveyslääkäreillä on merkittävä rooli päätöksentekoa ohjaavina osapuolina: he tekevät työterveysneuvotteluissa valtaosan päätöksenteon aloitteista. Lääkit kutsuvat muita neuvottelun osapuolia arvioimaan ehdottamansa toiminnan suositeltavuutta ja/tai tarpeellisuutta ja osallistavat heitä päätöksentekoon ilmaisemalla aloitteet rakenteeltaan konditionaali- ja modaaliverbi -muodoissa. Ori entoituminen jaettuun päätöksentekoon ilmenee myös lääkäreiden tavassa käyttää aloitteiden muotoilussa nollapersoonaa: kyseisen rakenteen käyttäminen aloitteissa implikoi toimijuutta jaettavaksi neuvottelijoiden kesken.

Yhteiseen päätökseen orientoituminen näkyy päätöksentekojaksojen sekventiaalisen rakentumisen tavassa erityisesti silloin, kun lääkäreiden ehdotuksia ei kannateta tai vastusteta suoraan. Epäsuoria ehdotuksen vastaanottotapoja ovat esimerkiksi nyökkääminen, minimipalautte tai hiljaisuus. Työterveyslääkit eivät kohtele tämän tyyppistä vastaanottoa riittävänä, vaan hakevat eksplisiittistä kannanottoa ehdotukseen. Lääkit hakevat kannanottoa toistamalla ehdotuksen, muokkaamalla ehdotusta, tekemällä ymmärrystarjouksen mahdollisesta kieltäytymisestä tai peruuttamalla ehdotuksen. Tällä tavoin tyyppillisesti osoitetaan toisten neuvottelijoiden olevan oikeutettuja osallistumaan päätöksentekoon. Huolimatta ehdottajien pyrkimyksestä yhteiseen päätöksentekoon, eivät vastaanottajat aina näyttäisi orientoituvan siihen, että joko heillä tai ehdottajalla olisi valtaa päättää keskustelunkohteena olevasta asiasta. Jatkoanalyysi päätöksenteon ja osallistumisen muodoista tuottaa tietoa työterveysneuvotteluun osallistuville (mm. työntekijöille ja esimiehille) siitä, millaisilla keinoilla jaettua päätöksentekoa voidaan työterveysneuvotteluissa edistää ja miten neuvottelun osallistajat voivat hyödyntää näitä keinoja.

Demonstraatiot urheiluopetuksessa: Tekniikan jäsentäminen ja paluutoiminto kamppailulajien harjoituksissa

Onnistunut urheilusuoritus näyttäytyy katsojalle tyypillisesti yhtenä saumattomana ja sulavana kehon liikkeenä. Urheilusuoritukset kuitenkin muodostuvat sarjasta komplekseja, yksittäisiä liikevaiheita. Näiden vaiheiden tunnistettavaksi tekeminen ja opettaminen tapahtuvat tyypillisesti demonstraatioiden avulla (Evans & Reynolds, 2016; Keevallik, 2010; Lindwall & Ekström, 2012). Demonstraatiosekvenssissä kokeneempi osapuoli voi esitellä kehollisen vuorovaikutuksen keinoin liikesarjan eri vaiheet sekä vaiheiden välisen ajallisen suhteen.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme multimodaalisen keskusteluanalyysin metodein tapaa, jolla kamppailulajien opettajat jäsentävät (engl. "parsing") (Byrne, 2006) monimutkaisia liikesarjoja helpommin tarkasteltaviin osiin demonstraatiosekvensseissä mahdollistaen täten yksittäisten liikevaiheiden lähemmän tarkastelun. Lisäksi esittelemme rutiininomaisesti hyödynnetyn käytänteen, jonka avulla opettajat voivat liikkua taaksepäin vaiheiden välillä. Tämä "paluukäytänne" koostuu kahdesta osasta, joista ensimmäinen on kehollinen paluu aikaisempaan vaiheeseen. Toinen osa on multimodaalinen tarkentava toiminto, joka selventää paluun syyä. Paluukäytänteen avulla opettajat voivat

1. tarkentaa yksityiskohtia jo mahdollisesti käsitellyistä liikevaiheista,
2. havainnollistaa kahden eri vaiheen ajallista samanaikaisuutta,
3. esitellä vaihtoehtoisia liikevaiheita sekä
4. havainnollistaa huonosti suoritettun liikevaiheen seurauksia.

Tutkimuksemme käsittelee myös paluukäytänteen verbaalisen osan kielellistä rakennetta edellä mainituissa neljässä eri tehtävässä. Tutkimusaineisto koostuu kolmen eri lajin, judon, aikidon ja brasilialaisen jiu-jitsun harjoitussessioiden aikana kuvatusta videomateriaalista. Näille tunneille osallistuneet oppilaat ja opettajat edustavat eri taitotasoja aloittelijoista kokeneisiin urheilijoihin. Tutkimusaineistossa puhutaan suomea, englantia ja espanjaa.

Lähteet:

Byrne, Richard (2006). Parsing Behavior: A Mundane Origin for an Extraordinary Ability? In Enfield, N. & Levinson, Stephen (Eds.), *Roots of Human Sociality: Culture, Cognition and Interaction*, (pp. 478-505). Oxford, New York: Berg.

Evans, Bryn & Reynolds, Edward (2016). The organization of corrective demonstrations using embodied action in sports coaching feedback. *Symbolic Interaction* 36(4). 525-556.

Keevallik, Leelo (2010) Bodily quoting in dance correction. *Research on Language and Social Interaction* 43(4). 1-26.

Lindwall, O. and Ekström, A. (2012). Instruction-in-Interaction: The teaching and learning of a manual skill. *Human Studies* 35 (1). 27-49.

Sosiaalisen toiminnon rakentuminen kommunikointikansiolla käydyssä keskustelussa

Kommunikointikansiolla käydyssä keskustelussa puhevammainen ihminen tuottaa lausuman osoittamalla kansiosta merkkejä, joiden yläpuolelle kirjoitetun nimen puhuva kumppani lukee ääneen. Nämä peräkkäiset osoitus-nimeäminen-”vierusparit” päättyvät puhuvan kumppanin tulkintaan lausumasta. Tällaisessa keskustelussa puhevammainen ihminen tuottaa vuoronsa muiden kehollisten keinojen kuin puheen avulla. Useiden tutkimusten mukaan osoittaminen, katseen käyttö ja kommunikoinnin väline ovat olennainen osa keskustelun etenemistä (mm. Pilesjö, 2013), ja niiden tehtävänä on yhtäältä mahdollistaa kansiolla käytävä keskustelu ja toisaalta muodostaa tai auttaa tunnistamaan merkeillä tuotetun lausuman sosiaalinen toiminto.

Kommunikointikansiolla käytävät keskustelut etenevät samoin kuin puhuvien ihmisten keskustelut peräkkäisten ja samanaikaisten sosiaalisten toimintojen jatkumona, jota keskustelijat rakentavat yhdessä. Sosiaalisen toiminnon muodostaminen ja tunnistaminen vaativat keskustelijoilta eksplisiittisen kielellisen merkityksen käsittelyn lisäksi myös muiden eritasoisten vuorovaikutuksen resurssien esim. vuoron sekventiaalisen aseman ja osallistujien roolien, puhujan asenteen ja emootioiden sekä laajemman kontekstin ja jaetun tiedon hyödyntämistä (mm. Goodwin, 2000; Levinson 2013). Vaikka nämä samanaikaiset ja peräkkäiset tilanteittain muuttuvat keholliset keinot ja vuorovaikutuksen resurssit kietoutuvat yhteen moniulotteiseksi prosessiksi, siitä huolimatta keskustelijat tunnistavat toistensa vuorojen toiminnallisia merkityksiä helposti ja usein kun lausuma on vielä keskeneräinen (Levinson, 2013).

Tässä esityksessä näytän väitöskirja-aineistoni videoesimerkin avulla, miten monien erilaisten keinojen ja resurssien avulla puhevammainen poika ja puheterapeutti pala palalta rakentavat merkeillä tuotetun lausuman sosiaalisen toiminnon. Nykyisen tutkimukseen perustuvan näkemyksen mukaan puhevammaisella ihmisellä on usein keskusteluissa passiivinen rooli ja puhuva kumppani johtaa keskustelua (mm. Clarke & Kirton 2013). Tämän esityksen tarkoitus on näyttää, miten kommunikointikansiolla käyty keskustelu rakentuu puhevammaisen ja puhuvan ihmisen vaativan ja herkän yhteispelin tuloksena.

Kirjallisuus

- Clarke, M., & Kirton, A. (2003). Patterns of interaction between children with physical disabilities using augmentative and alternative communication systems and their peers. *Child Language Teaching & Therapy*, 19(2), 135-151.
- Goodwin, C. (2000). Action and embodiment within situated human interaction. *Journal of Pragmatics*, 32(10), 1489-1522.
- Levinson, S. C. (2013). Action formation and ascription. In J. Sidnell, & T. Stivers (Eds.), *The handbook of conversation analysis* (pp. 103-130). Chichester: Wiley-Blackwell.
- Pilesjö, M. (2013). On the use of bodily action and vocalizations as resources and methods when claiming and completing turns in aided interaction. In N. Noren, C. Samuelsson & C. Plejert (Eds.), *Aided communication in everyday interaction*, 59-94. Guildford: J&R Press

Pauliina Siitonen, Oulun yliopisto
Mirka Rauniomaa, Oulun yliopisto
Tiina Keisanen, Oulun yliopisto

Kato luontoilun direktiiveissä

Tässä esityksessä tutkimme sellaisia luontoilutoiminnan direktiivejä, joissa esiintyy kielellinen muoto *kato*. Analysoimme, miten meneillään oleva toiminta ja sen resursseina puhe, osallistujien kehot, tila, liike ja materiaallinen ympäristö vaikuttavat *kato*-direktiivien muotoiluun ja tulkintaan. Esityksessä osoitamme, että luontoilijat käyttävät direktiiveissä kielellistä muotoa *kato* ainakin kolmessa eri tehtävässä. Esitys perustuu noin 14 tuntiin videoitua vuorovaikutusaineistoa, jossa perheet marjastavat, sienestävät, retkeilevät tai ke-
räävät luonnonkukkia.

Aineistossamme osallistujat käyttävät *kato*-muotoa ensinnäkin sen kirjaimellisimmassa merkityksessä *katsoa*-verbin yksikön toisen persoonan imperatiivimuotona. Tällöin he aloittavat uuden toimintajakson ja ohjaavat toista osallistujaa konkreettisesti katsomaan jotain tiettyä objektiä ympäristössä, esim. *iti kato muulahaiten petä* (ks. myös Goodwin & Goodwin 2012, Keisanen 2012). Toiseksi osallistujat käyttävät *kato*-imperatiivia tilanteissa, joissa he ohjaavat vastaanottajaa tekemään jotain jo meneillään olevan toiminnan kannalta relevanttia (ks. myös Rauniomaa ym. tulossa). Esimerkiksi marjastuskontekstissa aikuisen tuottama direktiivi *katopa tuosson iso* ohjaa lasta huomaamaan ja poimimaan mustikan. Kolmanneksi osallistujat käyttävät direktiiveissä *kato*-muotoa selittävänä lausumapartikkelina (ks. Hakulinen & Seppänen 1992). Tällaisissa toimintajaksoissa *kato*-direktiiviä edeltää tyypillisesti jokin muu direktiivi, joka ei ole saanut aikaan mainittua toimintaa. Esimerkiksi vuorojensa *ota se pelkkä mustikka siitä ja elä ota sitä varpua* jälkeen äiti jatkaa lapsen ohjaamista vuorolla *kato jätät sen vihreän osan sinne kasvamaan*. Kielellisen *kato*-muodon erilaiset käyttötavat ja tulkinnat luontoilun direktiiveissä tuovat hyvin esille sosiaalisen toiminnan ekologian: meneillään oleva toiminta vaikuttaa siihen, miten osallistujat hyödyntävät erilaisia mutta toisiinsa suhteessa olevia vuorovaikutuksen resursseja.

Lähteet

- Goodwin, Charles & Marjorie H. Goodwin (2012). Car talk: Integrating texts, bodies, and changing landscapes. *Semiotica* 191, 257–286.
- Hakulinen, Auli & Eeva-Leena Seppänen (1992). Finnish kato: From verb to particle. *Journal of Pragmatics* 18, 527–549.
- Keisanen, Tiina (2012). “Uh-oh, we were going there”: Environmentally occasioned noticings of trouble in in-car interaction. *Semiotica* 191, 199–224.
- Rauniomaa, Mirka, Esko Lehtonen & Heikki Summala (tulossa). Noticings with instructional implications in post-licence driver training. *International Journal of Applied Linguistics*.

The organisation of physical and digital pointings at the screen in face-to-face collaborative interaction

Using Conversation Analysis (CA) as a methodology and 9 hours of video data in English and French, including onscreen actions and eye-tracking, I study the shapes and roles of physical pointings at the screen, and some of the variations in structures of digital pointings (done with the mouse) in face-to-face project-based collaborative interactions at the computer (the making of a PowerPoint by university students).

In ethnomethodology, pointing is defined as a multimodal accomplishment produced through talk and bodily actions, embedded in and moving forward an ongoing and unfolding activity (Goodwin, 2003). Participants use their agency and multimodal resources in the here and now to establish a space of common reference (Mondada, 2005) designed around the recipients (Hindmarsh & Heath, 2000). In the field of Computer Supported Cooperative Work, some designers of technology have drawn results from CA to try to remedy some of the shortcomings created by technology-mediated interactions (remote communication tools such as Skype, see Luff et al., 2016 on shortcomings).

This study informs on the design of such pointings at the screen in face-to-face interactions at the computer. Starting with the findings on physical pointings, it is shown that these pointings are used as versatile tools with a wide variety of actions: to isolate and show a specific information, to suggest the layout of a slide, to initiate a correction, etc. Physical pointings are also described as “delicate” object-designed pointings. Moreover, the previous studies on physical pointings and their synchronicity with talk (Kendon, 2004) are in line with the findings of this study. On the other hand, analyses of a restricted collection of digital pointings (about 20 examples) show a very similar structure (the preparation/apex/retraction structure) with physical pointings across a high number of instances. Some variations have been studied and are explained by the turn-position of the digital pointing (first- versus second-position digital pointing). These variations concern the synchronicity between talk and the pointing: talk is delayed or absent in second-position digital pointings because contextualisation is already accomplished in the first-pair part. Finally, home position is present in some examples but does not appear to be systematic. This study highlights some of the referential practices at the screen, a phenomenon still relatively understudied in ethnomethodology.

References

- Goodwin, C. (2003), "Pointing as Situated Practice", In *Pointing: Where Language, Culture and Cognition Meet* (Kita Sotaro, N J Mahwah, eds.), Lawrence Erlbaum, pp. 217–241.
- Hindmarsh, J. & Heath, C. (2000), "Embodied reference: A study of deixis in workplace interaction", *Journal of Pragmatics*, vol. 32, pp. 1855-1878.
- Kendon, Adam. 2004. *Gesture: Visible Action as Utterance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Luff, P., Heath, C., Yamashita, N, Kuzuoka, H. & Jirotko, M. (2016) Embedded Reference: Translocating Gestures in Video- Mediated Interaction, *Research on Language and Social Interaction*, 49:4, 342-361, DOI: 10.1080/08351813.2016.1199088.
- Mondada, L. (2005), "La constitution de l'origo déictique comme travail interactionnel des participants : une approche praxéologique de la spatialité", *Intellectica*, vol. 41-42, no. 2-3, pp. 75–100.

Melisa Stevanovic, Helsingin yliopisto
Taina Valkeapää, Helsingin yliopisto
Elina Weiste, Työterveyslaitos
Camilla Lindholm, Helsingin yliopisto

Katteeton responsiivisuus osallistamisen resurssina: Yhteinen päätöksenteko mielenterveyskuntoutuksessa

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa on alettu viime vuosina korostaa yhä enemmän asiakaskeskeisyyttä ja tähän liittyvää asiakkaiden ja palveluntarjoajien yhteistä päätöksentekoa. Yhteisen päätöksenteon ihanne elää vahvana myös mielenterveyspuolella, vaikka aidosti yhteisten päätöksen tekeminen onkin tässä kontekstissa todettu varsin haasteelliseksi (Stovell et al. 2016). Yhteisen päätöksenteon ihannetta vaalitaan erityisesti mielenterveyskuntoutujille suunnatussa yhteisöllisessä Klubitalo-toiminnassa, jossa suositaan avoimia keskustelutilaisuuksia ja konsensusratkaisuihin tähtääviä päätöksenteon malleja.

Tässä esityksessä tarkastelemme Klubitalolla tapahtuvaa yhteistä päätöksentekoa. Aineistomme koostuu Klubitalon jäsenten ja ohjaajien viikoittaisista kokoontumisista, joissa harjoitellaan jäsenten työelämätaitoja. Kokoontumisia on yhteensä 30 ja niiden kesto vaihtelee 30-70 minuutin välillä. Kokoontumisissa on läsnä 3–8 jäsentä ja 1–2 ohjaajaa. Kokoontumisissa tehdään monenlaisia yhteisiä päätöksiä, jotka tyypillisimmin koskevat ryhmän toimintamalleja, tulevilla kokoontumiskerroilla käsiteltäviä asioita sekä Klubitalon laajempaa toimintaa koskevia suunnitelmia. Analyysimme kohdistuu ohjaajien keinoihin ottaa mielenterveyskuntoutujat osallisiksi yhteisiin päätöksiin.

Koska jäsenet tekevät ehdotuksia harvoin, päätöksenteon yhteisyys edellyttää ohjaajilta aktiivista työtä tämän lähtökohtaisen epäsymmetrian tasapainottamiseksi. Niinpä ohjaajat tyypillisesti muotoilevat omat ideansa jatkoehdotuksiksi tai toisten ideoita myötäileviksi ”toisiksi” ehdotuksiksi. Vaikka aikaisempien ehdotusten olemassaolo on usein kyseenalainen, ohjaajat siitä huolimatta tuottavat omat ehdotusvuoronsa responsiivisina. Tällä tavoin he rakentavat päätöksentekoa yhteiseksi sen tosiasiallisesta yksipuolisuudesta huolimatta.

Ohjaajien toimintaa voidaan ymmärtää Vehviläisen (2014) ohjaustyön kannattelevan orientaation näkökulmasta. Ohjaaja kannattelee sekä vuorovaikutusta että jäsenen osallisuutta siinä – siitä huolimatta, ettei jäsenen oman kompetenssi välttämättä riitä substantiaaliseen osallistumiseen. Ohjaajien toimintaa voidaan käsitteellistää myös oppimisen ohjatun tukemisen (scaffolding; Snow 1977) ja Vygotskyn ”lähikehityksen vyöhykkeen” käsitteiden avulla, jossa oleellista on oppijan käsitteleminen astetta kompetentimpana toimijana kuin hän on.

Lähteet:

- Vehviläinen, S (2014). *Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Snow, CE (1977). The development of conversation between mothers and babies. *Journal of Child Language*, 4, 1–22.
- Stovell, D, Morrison, AP, Panayiotou, M, Hutton, P (2016). Shared treatment decision-making and empowerment-related outcomes in psychosis: systematic review and meta-analysis. *The British Journal of Psychiatry*, bjp-bp.

Monitoiminnan kielentäminen lapsiperheissä

Tutkimukseni käsittelee tilanteita, joissa osallistujien toiminnasta voidaan päätellä useamman kuin yhden toimintalinjan olevan heille samanaikaisesti relevantti (ks. Haddington et al. 2014). Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että monitoimintatilanteissa osallistujat voivat esimerkiksi keskeyttää jonkin toiminnan ja myöhemmin palata siihen, siirtyä toimintojen välillä tai luopua jostakin toiminnasta kokonaan (ks. esim. em. teos). Vähemmän on kiinnitetty huomiota siihen, millaisilla verbaalisilla vuoroilla osallistujat osoittavat, että relevantteja toimintalinjoja on sillä hetkellä enemmän kuin yksi. Tätä aukkoa oma tutkimukseni pyrkii osaltaan täyttämään.

Aineistoni on videoitu monilapsisista perheistä ja sen analysoinnissa käytetään keskusteluanalyttista menetelmää. Tutkimuksen fokuksessa ovat vuorot, joissa osallistuja jollain tavalla kielentää sen, että käsillä on monitoimintatilanne. Kartoitan esitelmässäni sitä, millä tavoin monitoimintaa kielennetään ja minkä tyyppisiä nämä vuorot kielellisesti ovat. Esille nousevat ainakin 1) vuorot, joissa selitetään, miksi useamman asian yhtäaikainen tekeminen on mahdotonta (esim. *mää en pysty ku mää syötän*); 2) vuorot, joissa selitetään, miksi valitaan tietyn toiminnan tekeminen jonkin toisen toiminnan sijaan (*nyt pittää sen aikaa oottaa että mää syötän vauvaa koska vauva ei jaksaa oottaa*); sekä 3) avun rekrytointi (*Jaakko käyppä sannoon Emmalle että tullee auttaan teitä ko mun pittää nytte syöttää tää vauva*). Analysoin lisäksi näiden vuorojen kielellistä muotoilua siltä kannalta, millaisina eri toimintojen suhteet niissä näyttäytyvät: dynaamisilla modaaliverbeillä (kuten *pystyä, voida, jaksaa*) ilmaistaan fyysistä mahdollisuutta tai kykyä toimia tai olla toimimatta tietyllä tavalla, kun taas deonttiset modaaliverbit (*täytyy, pittää*) osoittavat tilanteen eri osallistujien velvollisuutta toimia tietyllä tavalla sekä tähän toimintaan liittyvää normatiivisuutta.

Lähde

Haddington, P., Keisanen, T., Mondada, L., & Nevile, M. (2014). Towards multiactivity as a social and interactional phenomenon. Teoksessa P. Haddington, T. Keisanen, L. Mondada, & M. Nevile (toim.), *Multiactivity in social interaction: Beyond multitasking* (s. 3–32). Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.

Teppo Jakonen, Jyväskylän yliopisto

Välipalapuheenvuoro:

Kielenoppimisympäristöjen rakentuminen osallistumisen kautta

Tässä välipalapuheenvuorossa pureudun oppimisympäristön käsitteeseen sosiaalisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Esittelen aluillaan olevaa tutkijatohtorihanketta, jossa tarkastellaan opetusta ja oppimista erilaisten ympäristön tarjoamien tilannekohtaisten resurssien ja yleisten vuorovaikutuskäytänteiden myötä rakentuvana sosiaalisena toimintana. Hahmottelen, minkälaisia metodologisia haasteita kohdataan, kun halutaan vertailla 'samoja' vuorovaikutustoimintoja erilaisissa materiaalisissa ympäristöissä. Pohdin myös, minkälaista antia multimodaalisella vuorovaikutustutkimuksella voisi olla esimerkiksi digitaalisten oppimisvälineiden suunnittelulle ja pedagogiikalle.

Niina Lilja, Tampereen yliopisto

Välipalapuheenvuoro:

Arjen vuorovaikutusta muotoilemassa: Tutkimus suomen kielen käytöstä ja oppimisesta arjen vuorovaikutustilanteissa

Esittelemme tässä puheenvuorossa tutkimushankettamme, jonka tavoitteena on analysoida multimodaalisen keskusteluanalyysin keinoin arkielämän vuorovaikutustilanteita suomen kielen oppimisen näkökulmasta sekä kehittää tämän pohjalta pedagogisia käytänteitä aikuisten suomi toisena kielenä -koulutuksen tehostamiseksi. Tutkimusprojektiamme motivoi näkemys kielenoppimisesta tilanteisena vuorovaikutustoimintana, joka on kytköksissä kulloisessakin vuorovaikutustilanteessa olennaisiin kielellisiin, kehollisiin ja materiaalsiin resursseihin. Esittelemme puheenvuorossamme projektin tavoitteita ja alustavia havaintoja.

Tuula Nygård, Oulun yliopisto

Välipalapuheenvuoro:

Tiedonlähteiden luotettavuuden arviointia – Opettajan ja oppilaiden välinen vuorovaikutus terveystiedon oppitunneilla

Tämän päivän tietotulvassa lapsen ja nuoren voi olla vaikeaa tietää, kehen tukeutua terveyteen liittyvissä asioissa. Informaatiosisältöä arvioidessamme kiinnitämme huomiota mm. tekstin tuottajaan ja julkaisijaan; teemme valintoja sen mukaan, kuinka luotettavaksi ja uskottavaksi koemme tarjolla olevan informaation. Konteksti ja oma tiedontarve osaltaan määrittävät kulloisessakin tilanteessa uskottavan tiedonlähteen, kognitiivisen auktoriteetin. Tutkimukseni keskeisenä tavoitteena on selvittää opettajan roolia uskottuna henkilönä (trustee), joka ohjaa oppilastaan tekemään valintoja eri tiedonlähteiden ja kognitiivisten auktoriteettien välillä. Kiinnostukseni kohteena ovat terveystiedon oppitunnilla käytävät keskustelut, joissa opettaja ja oppilaat yhdessä arvioivat tiedonlähteitä ja niiden luotettavuutta.

Erika Sandman, Helsingin yliopisto

Välipalapuheenvuoro:

Egoforisuuskategoria keskusteluvuorovaikutuksessa wutunin kielessä

Välipalapuheenvuoroni on hanke-esittely, jossa kerron lyhyesti väitöksen jälkeisestä tutkimushankkeestani. Tarkastelen väitöksen jälkeisessä tutkimuksessani länsi-Kiinassa puhutun, kiinansukuisen wutunin kielen ns. egoforisuusmorfeemien semantiikkaa ja pragmatiikkaa keskusteluvuorovaikutuksen näkökulmasta. Egoforisuus on evidentialisuuden vähän tutkittu lähikategoria, joka liittyy puhujan episteemisen asennoitumisen ilmaisemiseen. Käytän tutkimukseni aineistona videoita arkikeskusteluja, jotka kerään kenttätyössä wutunin puhujayhteisön parissa. Analysoin aineistoni keskusteluntutkimuksen menetelmin. Yhdistämällä kielitieteellisen kenttätyön, kielitypologian ja keskusteluntutkimuksen näkökulmat tutkimukseni tuottaa uutta tietoa harvinaisista episteemisistä kategorioista vuorovaikutuksen resursseina.

Johanna Vanhatapio, Oulun yliopisto

Välipalapuheenvuoro:

Ikoniset eleet afaattisen puhujan vuorovaikutuksessa

Afasia on puheentuoton ja ymmärtämisen häiriö, joka vaikeuttaa huomattavasti puhujan selviytymistä jokapäiväisistä vuorovaikutustilanteista. Tutkimusten mukaan monet afaattiset puhujat turvautuvat esittävän ilmaisun keinoihin pystyäkseen ilmaisemaan itseään tehokkaammin. Esittävän ilmaisun keinoja ovat esimerkiksi kehollisen ilmaisun muodot, joiden avulla puhuja pystyy välittämään ajatuksiaan kerrottavan asian eri osa-alueista. Kehollisen ilmaisun muodoista afaattiset puhujat käyttävät ikonisia eleitä erityisesti vastatessaan avoimiin kysymyksiin, johtuen mahdollisesti siitä, että heillä ei ole silloin useinkaan mahdollista viitata välittömässä fyysisessä tai kielellisessä ympäristössä esiintyvään informaation, eli he eivät voi turvautua esimerkiksi osoittaviin eleisiin tai viitata sanallisesti johonkin, mikä on jo aiemmin esiintynyt keskustelussa. Puheenvuoroni käsittelee sitä, miten ikoniset eleet vaikuttavat uuden referentin merkityksen rakentumiseen afaattisen puhujan ja hänen keskustelukumppaninsa välisessä vuorovaikutuksessa.